

La tria

per Andreu Loncà

VAYREDA

És curiosa la història de la literatura catalana moderna. Estudiada a la facultat, el relat de la modernitat començava amb el modernisme. Vayreda era d'un altre segle. Mai més ben dit. Vayreda escriu en un català prefabrià : poderós, acastellanat, popular, aspre, fort, difícil. Em recordava clarament el català parlat al poble. *El català dels homes del XIX*. L'edità Francesc Matheu, que acabà sent l'editor maleït del noucentisme. *La punyalada* (1904) és una novel·la de la Garrotxa. Vull dir d'un espai geogràfic. Dels marges boscosos de la societat del XIX. Marges físics: afraus, masos i boscos, un espai permeable amb França; marges mentals: un món sense escoles, ni universitats, ni hospitals; marges econòmics: un món sense seguretat. Llegint-lo s'entén que hàgim confós llibertat i seguretat.

Un món de facinerosos, de trabucaires, de cases i molins aïllats, d'assassinats en massa. Explica la nostra genealogia. O una part. *El romanço de la renaixença* és capellanesc i ciutadà. És una novel·la estranya en el context del XIX. Vol ser romàntica, però acaba sent aparatosament dramàtica. Sembla una novel·la sentida, viscuda. Dibuixa força bé un triangle amorós força distret: la Corali, la noia intrèpida; l'Ivo, que fa de bandoler que un pic ha travessat la línia de la il·legalitat esdevé cap de quadrilla, perfectament insensible, i, finalment, l'Albert, que és el que narra l'acció, l'intel·lectual del grup. La novel·la, publicada a la vellesa de l'autor (obra pòstuma, de fet), no passa d'establir un diàleg fecund amb el realisme, des de la perspectiva del regne de la Necessitat. Quan narra la seua fatalitat psicològica, esdevé una mica espès. No té una forma de contar clara i diàfana. Actua en un estat d'acumulació, de sedimentació que acaba embafant per insistència. És la novel·la d'un culte, amb una tradició poc afinada en l'escriure, que ha viscut molt.

El català de Vayreda mereix un estudi detallat: vibra, té vida pròpia. S'espesseix quan ha d'entrar en finors. És el català parlat: salvatge, aliterari i poderós. Alguna cosa a veure amb certs substrats del Dant Alighieri, quant a l'experiència. El divertit i curiós és que el triangle d'amor no acaba pas d'una manera previsible. Ni en un *happy end* remarcable.

MARIÀ VAYREDA.
Títol: La punyalada.
Edició d'Antònia
Tayadella per a
Proa.